

GUIA D'ACOLLIDA

PER A INFANTS I ADOLESCENTS

VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA

EN EL NUCLI FAMILIAR

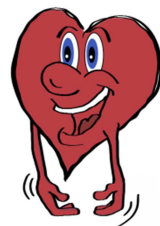
A LA XARXA DEL BAGES

Manresa, 25 de novembre de 2015

Guia d'acollida per a infants i adolescents víctimes de violència masclista al nucli familiar a la xarxa del Bages

SERVEIS I INSTITUCIONS QUE HAN PARTICIPAT EN L'ELABORACIÓ DE LA GUIA:

CONSELL COMARCAL DEL BAGES

SERVEI D'INFORMACIÓ I ATENCIÓ A LES DONES COMARCA(SIAD COMARCAL)
SERVEIS SOCIALS BÀSICS (AJUNTAMENTS COMARCA)
SERVEI ESPECIALITZAT D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L' ADOLESCÈNCIA (SEAIA BAGES-BERGUEDÀ)

AJUNTAMENT DE MANRESA

SERVEI D'INFORMACIÓ I ATENCIÓ A LES DONES MARESA (SIAD MONTSERRAT ROIG)
SERVEIS SOCIALS BÀSICS MANRESA

ALTHAIA

CENTRE DE SALUT MENTAL INFANTIL I JUVENIL(CSMIJ)
CENTRE DE SALUT MENTAL D'ADULTS (CSMA)
EQUIPS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT : CAP DE REFERÈNCIA

REGIÓ SANITÀRIA CATALUNYA CENTRAL. CatSalut

ATENCIÓ AL CIUTADÀ

INSTITUT CATALÀ DE LA SALUT (ICS)

ATENCIÓ A LA SALUT SEXUAL I REPRODUCTIVA (ASSIR)
EQUIPS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT : CAP DE REFERÈNCIA

SERVEIS TERRITORIALS DEL DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT A LA CATALUNYA CENTRAL

EQUIP ATENCIÓ PSICOPEDAGÒGICA SERVEIS TERRITORIALS D'ENSENYAMENT (EAP)

COSSOS DE SEURETAT

MOSSOS D'ESQUADRA– Àrea Bàsica Policial del Bages
POLICIA LOCAL AJUNTAMENT DE MANRESA
POLICIA LOCAL I VIGILANTS LOCALS MUNICIPALS DEL BAGES (AJUNTAMENT DE REFERÈNCIA)

SERVEIS ESPECIALITZATS A LA CATALUNYA CENTRAL

SERVEI INTERVENCIÓ ESPECIALITZADA (SIE DE LA CATALUNYA CENTRAL)
CENTRE DE DESENVOLUPAMENT I ATENCIÓ PRECOÇ(CDIAP-BAGES)

Volem agrair especialment l'aportació del Javier Oviedo, que de manera altruista ens ha realitzat les il·lustracions que acompanyen la Guia.

0 PRÒLEG	3
1 Introducció: per què aquesta Guia? A qui va dreçada?	4
2 Objectius	5
3 Marc legal i articulació amb els protocols vigents al Bages (violència masclista en la parella i maltractament infantil)	6
4 Com afecta la violència masclista els infants i adolescents en el nucli familiar?	8
4.1 Tipus d'exposició que es poden trobar els infants o adolescents quan al seu nucli familiar hi ha violència masclista	8
4.2 Efectes i conseqüències de la violència masclista en infants i adolescents	9
4.3 Efectes de la violència masclista en les relacions amb les figures parentals(mare/pare)	14
4.4 Factors que poden mediar en les conseqüències que té la violència masclista en la parella sobre els nens, les nenes i els adolescents	15
4.5 Posicionament que podem observar i orientacions bàsiques en la intervenció	16
4.5.1 Posicionament de l'infant o adolescent segons com viu la relació parental en una situació de violència masclista	16
4.5.2 Posicionament de les mares respecte a la violència viscuda per part dels seus fills	21
5 Principis bàsics en l'acollida	23
5.1 Acollida	23
5.1.1 1a Fase en l'acollida	25
5.1.2 2a Fase en l'acollida	27
5.2 Acollida en l'emergència	30
5.2.1 Intervenció durant l'esclat de la violència	30
5.2.2 Intervenció en situació d'alt risc imminent per a la dona i els seus fills i filles	31
6 ORIENTACIONS PRÀCTIQUES	32
6.1 Treball en xarxa	32
6.2 Recomanacions d'actuació de la guia d'acollida per a infants i adolescents víctimes de violència masclista en el nucli familiar a la xarxa del Bages	33
7 ANNEX: PLA DE SEGURETAT	34
8 BIBLIOGRAFIA	36

PRÒLEG:

Teniu a les mans la “Guia d'Acollida per a Infants i Adolescents víctimes de violència masclista al nucli familiar a la xarxa del Bages” impulsada en el marc del Protocol d'actuació en situacions de violència masclista en l'àmbit de la parella de Manresa i la comarca del Bages.

Tal com defineix el Protocol, la violència contra les dones no és una excepcionalitat que es dóna puntualment en casos individuals, sinó un fenomen social fruit d'una problemàtica complexa, amb multitud de causes i conseqüències. Per això hem d'adoptar mesures i accions de caràcter integral.

Sovint el conjunt d'Administracions i serveis públics hem afrontat la violència masclista centrant-nos exclusivament en les campanyes de sensibilització i l'atenció a les dones. Aquest fet possiblement hagi contribuït a la invisibilitat de les conseqüències i efectes en l'entorn, especialment en els infants i adolescents.

La realitat ens constata que els fills i filles d'una dona maltractada no són només testimonis sinó principalment víctimes que perceben, senten i pateixen en la pròpia pell la violència cap a la seva mare. Violència que els afecta en ple procés de creixement i socialització i que pot acabar tenint conseqüències greus en el seu desenvolupament com a persones.

La Guia pretén, per tant, actuar en aquest àmbit donant visibilitat als nens, les nenes i els adolescents víctimes de la violència masclista i sensibilitzant al conjunt de la societat. Es tracta d'una actuació específica, una eina per la formació perquè els professionals que intervenen de manera directa en casos de violència masclista no oblidin als menors i disposin de pautes per poder actuar de manera òptima.

D'aquesta manera, la ciutat de Manresa i la comarca del Bages fan un pas més en l'actuació integral i transversal de lluita contra la violència masclista. La Guia, hem de dir-ho, s'ha realitzat des del treball en xarxa de professionals de la comarca de tots els àmbits d'intervenció en el problema (cossos de seguretat, serveis socials, serveis d'atenció a la dona, ensenyament, salut, etc.). Una garantia de que el document que us presentem parteix d'una visió compartida, amb implicació de tothom, i el seu resultat integra aquesta globalitat.

Esperem que aquesta eina sigui útil per a la millora de l'atenció als infants i adolescents, un pas més per assolir l'objectiu més important a que aspirem com a societat, aconseguir una societat més justa, equitativa i lliure de masclisme.

Albert Marañón Ledesma
Conseller de l'Àrea de Serveis socials bàsics,
Dones i Polítiques d'Igualtat
Consell Comarcal del Bages

Mercè Rosich i Vilaró
Regidora delegada d'Acció Social,
Cooperació i Igualtat
Ajuntament de Manresa

1. INTRODUCCIÓ: PER QUÈ AQUESTA GUIA? A QUI VA ADREÇADA?

Aquesta guia vol proporcionar una pauta per a professionals que de forma directa o indirecta detecten en el seu dia a dia situacions de violència masclista en què hi estan afectats infants i adolescents. Partim de la premissa que aquests infants i adolescents exposats a violència masclista **són víctimes de la relació de parella o exparella en què s'exerceix violència contra la dona**. La violència masclista sempre ocasiona danys a l'infant o adolescent, tant si ha rebut també directament violència com si n'ha estat testimoni presencial o indirecte a través del que ha sentit o com a observador o observadora dels efectes de la violència envers la mare.

Fins ara hem pensat que com a professionals si interveníem **amb la dona, estàvem intervenint també amb els fills i filles**. Si bé és cert que intervenint en la mare disminuïm el risc i augmentem la protecció cap als fills hem de dir, però, que les línies d'investigació situen els infants i adolescents com a víctimes que cal observar i/o atendre. Per tant, l'objectiu bàsic d'aquesta guia és **ampliar el focus d'atenció precisament a aquesta intervenció en adolescents i infants de forma directa o indirecta** i donar eines i recomanacions consensuades en aquestes situacions.

En aquesta guia no ens plantejem intervenir en el vincle matern-filial, només volem detectar com pot estar afectat un fill i fer una primera valoració per ajudar-lo a iniciar el seu procés de recuperació, tasca dels equips especialitzats tant d'atenció a la dona com als seus fills i filles.

Tot i que les situacions de **violència masclista en infants i adolescents estan recollides com a situacions de risc social o risc de desemparament segons la gravetat**, i estan recollides en el *"Protocol per a la prevenció i la intervenció en les situacions de maltractament a la infància i l'adolescència a la comarca del Bages"*, **mancava una mirada complementària entre els serveis que intervenen tant amb la dona com amb els fills**.

És per això que aquesta guia s'adreça tant als professionals que intervenen des dels serveis d'atenció a la violència masclista com als que intervenen en la infància en risc, tot proporcionant un llenguatge comú en la definició del problema i les seves conseqüències, i se centra en la detecció i valoració inicial de manera consensuada.

2. OBJECTIUS

- **SENSIBILITZAR** i fer visibles els fills i filles de les dones víctimes de violència masclista com a víctimes i no només com a testimonis neutres d'aquesta violència.
- **AVANÇAR CAP A UNA MIRADA COMPARTIDA I ORIENTAR** els professionals dotant-los d'un coneixement específic sobre les conseqüències emocionals, conductuals, físiques i cognitives que té la violència masclista a la infància i com aquesta pot afectar el seu desenvolupament evolutiu i la seva cobertura de necessitats.
- **DONAR SUPORT A LA INTERVENCIÓ** a través de facilitar pautes bàsiques per a professionals dels serveis d'atenció a les persones, bàsics i especialitzats, amb la finalitat de consensuar criteris en l'atenció integral de les dones víctimes de violència masclista i els seus fills i filles.
- **POTENCIAR EL TREBALL EN XARXA** entre professionals que poden detectar infants i adolescents exposats a situacions de violència masclista a la comarca del Bages.

3. MARC LEGAL I ARTICULACIÓ AMB ELS PROTOCOLS VIGENTS AL BAGES (VIOLENCIA MASCLISTA EN LA PARELLA I MALTRACTAMENT INFANTIL)

Al llarg de les darreres dècades s'ha legislat en tots els àmbits: internacional, europeu, estatal i autonòmic amb l'objectiu comú d'eradicar la violència com a expressió de poder dels homes sobre les dones. El context social i cultural està construït sobre una base patriarcal que assigna rols, estereotips que s'integren de manera natural i que són acceptats per dones, homes i infants i que de manera més explícita o més implícita legitimen el que coneixem com masclisme. És per aquest motiu que darrerament s'ha desenvolupat un marc legal que actualment obliga els serveis públics a proporcionar una atenció a les dones víctimes d'aquesta violència i els fills i filles que conviuen amb situacions de violència masclista. La voluntat de totes aquestes lleis és que l'atenció sigui integral i reparadora per a les víctimes (inclòs fills i filles), entre d'altres aspectes més socials i comunitaris.

Cal destacar, a efectes de la present guia, que la primera llei espanyola que va afirmar que la violència masclista i/o de gènere afecta els infants, va ser la Llei integral 1/2004 (LOPVI) que s'estableix el marc legal per la violència de gènere a l'Estat Espanyol; En l'exposició de motius d'aquesta llei s'expressa que les situacions de violència sobre la dona afecten també els menors que es troben dins del seu entorn familiar, víctimes directes o indirectes d'aquesta violència.

En coherència amb la Llei orgànica estatal 1/2004 citada anteriorment, a l'àmbit català es promulga la Llei 5/2008, de 24 d'abril de dret de les dones a eradicar la violència masclista. Es parla i defineix la violència masclista (art. 3) i no s'usa la terminologia de gènere. Aquesta llei també vol garantir els drets de les dones que es troben en situació de violència masclista exigibles davant les administracions públiques, i també per als llurs fills i filles, a més d'assegurar-ne l'accés gratuït als serveis públics que s'estableixen (art.6.d).

L'únic requisit per accedir als drets que reconeix aquesta llei segons diu textualment l'article 2 que diu: “ Totes les dones que es troben en situacions de violència de gènere, i també llurs fills i filles dependents que visquin o treballin a Catalunya i amb independència del seu veïnatge civil, la nacionalitat o la situació administrativa i personal, tenen garantits els drets que aquesta llei els reconeix, sens perjudici del que estableix la legislació en matèria d'estrangeria i d l'exigència de determinats requisits pe a les diferents prestacions i serveis”. Així doncs aquesta llei planteja una atenció integral orientada a facilitar i acompanyar els processos de recuperació de la violència tant de la dona com dels seus fills i filles.

La convenció Internacional des Drets dels Infants (1989) i la Llei de drets i les oportunitats en la infància i adolescència estableixen clarament que davant una col·lisió d'interessos en els quals estigui implicat un infant o adolescent, **preval sempre l'interès superior d'aquest o aquesta sobre el dret dels progenitors, tutors, cultures o institucions.** Aquest principi rector de l'interès superior de l'infant o adolescent ha de ser aplicat sempre en l'àmbit de la nostre intervenció i hem de ser conscients que és un mandat legal protegir als menors en qualsevol aspecte, i en especial quan poden ser víctimes directes o indirectes de violència masclista. Cal doncs, quan calgui, reclamar-lo o recordar-ho a tots els serveis intervinents, malgrat sigui una tasca no fàcil és imprescindible.

El marc legal no és integrador i sovint hem d'anar a diferents lleis per donar una resposta protectora als menors, però val a dir que els professionals que intervenen des de diferents àmbits tenen eines al seu abast per donar resposta aquestes situacions. Per exemple, en l'àmbit judicial, es pot suspendre les visites o l'exercici de la pàtria potestat de l'inculpat en situacions de violència de gènere. En l'àmbit social, al tenir el dret a l'assistència social integral, estem obligats a prevenir i evitar de manera eficaç les situacions que puguin comportar danys psíquics i físics al menor que viuen en entorns familiars en els quals existeix violència de gènere (art.19.2 de la L.O de Mesures de protecció integral contra la violència de gènere 2004). En l'àmbit educatiu es preveu l'escolarització immediata dels fills i filles que es vegin afectats per un canvi de residència derivada d'actes de la violència de gènere i a la formació integral i permanent del professorat (art 5,7,19 Llei integral 1/2004 LOPIVG).

La Llei del drets i les oportunitats e la infància i l'adolescència , Llei 14/2010 de 27 de maig, identifica la violència masclista com una situació de risc per a l'Infant i adolescent que si produeix un perjudici greu en el seu desenvolupament és causa de desempament (art 102) . Aquesta Llei obliga a l'administració a proporcionar atenció als infants i als/les adolescents que conviuen en situació de violència masclista (art 95).

Partint d'aquesta obligatorietat com a professionals que de forma directa o indirecta treballem en situacions de violència masclista segons indica el marc legal exposat, i en el marc del protocol de violència masclista de la ciutat de Manresa i el Bages, aprovat l'any 2004, s'ha volgut elaborar aquesta guia per donar resposta coordinada amb els recursos del que disposa el territori per prevenir, detectar, derivar i atendre menors que puguin ser víctimes directes o indirectes de la violència masclista, conscients dels dilemes que a la pràctica sovint planteja als/les professionals la manca de recursos per concretar els mandants legals, però amb la voluntat de continuar aprofundint en aquest tema de forma integral.

4. COM AFECTA LA VIOLÈNCIA MASCLISTA EN ELS INFANTS I ADOLESCENTS EN EL NUCLI FAMILIAR?

La violència masclista en la parella afecta de diverses maneres als nens, nenes i adolescents que la pateixen, i provocant conseqüències, algunes de moltíssima gravetat, i que els originen patiment. Aquesta guia exposa: les formes de maltractament infantil, els

efectes i conseqüències de la violència masclista, els factors que incideixen en les conseqüències que té la violència i el posicionament que podem observar. Partim de la premissa però que cada cas serà únic, amb les característiques pròpies de l'experiència viscuda així com dels factors de risc i protecció que existeixen en cada situació.

4.1 TIPUS D'EXPOSICIÓ QUE ES PODEN TROBAR ELS INFANTS O ADOLESCENTS QUAN AL SEU NUCLI FAMILIAR HI HA VIOLÈNCIA MASCLISTA

Segons Holden (2003), l'accepció "menors exposats a violència masclista" desenvolupa una taxonomia en què es descriuen 10 tipus de situacions possibles, totes elles suposen formes de maltractament infantil:

- 1. Perinatal:** Violència física/psicològica/sexual cap a la dona durant l'embaràs, amb els consegüents canvis orgànics que es produeixen en el fetus com a conseqüència de l'estrès que pateix la dona a causa de la violència viscuda que afecta els nivells hormonals de cortisol i tenen incidència en el creixement fetal, així com un pobre desenvolupament del cervell, defectes de mielinització que s'associen a síndromes d'hiperactivitat i altres trastorns, així com possibles agressions directes al fetus.
- 2. D'intervenció:** Descriu situacions en què els nens i nenes intenten fer o dir coses per a protegir la víctima, la seva mare.
- 3. De victimització:** Ser objecte de violència psicològica o física en una agressió a la persona adulta.
- 4. De participació:** Vigilar i controlar la mare a petició de l'agressor, col·laborar en les desvaloritzacions cap a ella, fer còmplice al menor de la violència.

5. **Ser testimoni presencial:** Durant les agressions, els menors solen ser a la mateixa habitació o molt a prop d'on es produeix la violència.
6. **D'escolta:** Des d'una altra habitació de l'agressió que està rebent la mare.
7. **Observació de conseqüències immediates a l'agressió:** Els infants i adolescents veuen hematomes, ferides, objectes i mobiliaris trencats, ambulàncies i/o policies, reaccions emocionals de gran intensitat en els adults que els envolten.
8. **Experimentació de les seqüeles:** Simptomatologia materna com a conseqüència de la violència, separació i fi de la convivència, canvis de residència...
9. **Escoltar sobre el que ha succeït:** Independentment si ha presenciat o no la situació, pot tenir un coneixement sobre l'abast de les conseqüències, i dels fets concrets i detallats, tot escoltant converses entre adults.

10. **Pensar que els infants i adolescents "ignoren" els esdeveniments violents:** Perquè han succeït lluny dels infants o adolescents o lluny de la residència familiar.

Holden destaca que en una mateixa agressió violenta cap a la mare es poden combinar diferents exposicions que pateix l'infant o adolescent.

4.2 EFECTES I CONSEQÜÈNCIES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA EN INFANTS I ADOLESCENTS

▪ ALS FILLS I FILLES

TAULA: CONSEQÜÈNCIES I POSSIBLES SÍMPTOMES SEGONS L'EDAT DELS NENS I ADOLESCENTS QUE PATEIXEN VIOLÈNCIA MASCLISTA (Raúl Lizana Zamudio)

SÍMPTOMES que pot produir LA VIOLÈNCIA MASCLISTA en nens i nenes de 0 a 2 anys

INDICADORS D'UN DESENVOLUPAMENT SALUDABLE	EFFECTES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA	POSSIBLES SÍMPTOMES
Construir una sensació de seguretat en l'ambient. Confiar en els cuidadors.	El procés de vincle segur que es veu afectat perquè l'ambient no és de confiança (mare danyada, poc present). No es poden satisfer totes les necessitats.	Canvis en els patrons d'alimentació i son. Excessiva dependència dels cuidadors, dificultats en la separació. Plor inconsolable. Irritabilitat. Ansietat. Mals de panxa i altres queixes físiques.
Exploració activa de l'entorn.	L'entorn comença a ser un lloc insegur i terrorífic (sorolls i crits).	Por del que és nou, sobresalts freqüents, manca de curiositat, nadons seriosos.
S'inicien els intents d'independència. Ús de gestos i paraules per expressar necessitats i sentiments. Interacció amb els altres.	El desenvolupament d'habilitats de llenguatge, curiositat i exploració s'interromp. Disminució de l'aprenentatge de la conducta prosocial.	Dificultats en l'atenció. Aïllament, por i conducta ansiosa. Agressivitat, reaccions ansioses davant sorolls forts.
Aprenentatge a través del joc.	La por, la inestabilitat i l'ansietat poden inhibir el joc.	El joc pot ser una imitació de la violència viscuda.

SÍMPTOMES que pot produir LA VIOLÈNCIA MASCLISTA en nens i nenes de 3 a 5 anys

INDICADORS D'UN DESENVOLUPAMENT SALUDABLE	EFFECTES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA	POSSIBLES SÍMPTOMES
Separació entre fantasia i realitat. Observació i experiències que donen significat al món.	Distorsió del pensament sobre si mateix i el món. Missatges conflictius (el que es veu i el que li diuen, què és real?). Exposició a fets traumàtics que no s'entenen.	Confusió, ansietat i por. Reexperimentació de fets violents, somnis, por de ser danyat.
Aprendre a expressar sentiments de ràbia de manera apropiada. Aprendre a regular les emocions.	Aprendre a expressar la ràbia a través de la violència. Dificultats en l'autoregulació emocional.	Conductes agressives no típiques per a l'edat. Violència vers germans i la mare. Estat anímic canviant i negatiu. Poca estabilitat.
Pensament egocèntric.	Atribuir la violència del pare a alguna cosa que ells o elles han fet.	Sentiment de culpa, enuig, tristesa. Preocupació per la mare.
Jugar de forma cooperativa amb companys.	Inhibició del joc.	Aïllament o símptomes d'allunyament social. Dificultats en la interacció amb iguals. Violència vers companys de joc.
Increment de la independència física (menjar sols, anar al lavabo, etc.)	Inhibició del procés d'independència. Conductes regressives.	Pèrdua d'habilitats ja adquirides (enuresis, tornar-se de nou nadó). Conductes per cridar l'atenció. Por de la separació. Vincle ansiós.

SÍMPTOMES que pot produir LA VIOLENCIA MASCLISTA en nens i nenes de 6 a 12 anys

INDICADORS D'UN DESENVOLUPAMENT SALUDABLE	EFFECTES DE LA VIOLENCIA MASCLISTA	POSSIBLES SÍMPTOMES
Major consciència de les emocions pròpies i les dels altres.	Major consciència de les pròpies reaccions davant la violència i de les dels pares (patiment mare, pare enfadat).	Culpa, por, ansietat. Trastorn d'estrès post-traumàtic. Vergonya.
Augmenta la complexitat del pensament sobre el que és correcte i incorrecte.	Major susceptibilitat a acceptar racionalitzacions i justificacions de la violència.	Actituds a favor de la violència, conductes violentes a casa. Desobediència.
L'escola comença a tenir un impacte en l'autoconcepte.	Dificultats en l'aprenentatge.	Problemes de concentració i atenció. Falta d'energia. Baixa autoestima.
Augmenta la influència de persones externes a la família i apareix la competència.	Possibilitat de ser influenciable per missatges violents. Pot utilitzar la violència per competir.	Dificultats en la relació amb els pares, ús de la violència en les relacions. Possibilitat de ser víctima d'assetjament escolar o pot exercir-lo. Aïllament.
S'incrementa la identificació amb el mateix sexe.	Poden aprendre rols de gènere associats a la violència (home maltractador/dona víctima).	Conductes violentes d'abús o d'acceptació de l'abús. Nois que desafien la figura femenina (mare, professores).

SÍMPTOMES que pot produir LA VIOLÈNCIA MASCLISTA en nens i nenes de 12 a 17 anys

INDICADORS D'UN DESENVOLUPAMENT SALUDABLE	EFFECTES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA	POSSIBLES SÍMPTOMES
Canvis físics que arriben amb la pubertat.	Poder físic que s'utilitza per intervenir o frenar la violència del pare, intimidació o agressió.	Utilització de la violència vers els altres.
Augmenta la influència del grup i la importància de la seva acceptació .	Por de ser rebutjat.	Vergonya, inseguretat. Conductes d'alt risc per impressionar el grup.
Augmenta la relació entre el propi valor i l'atractiu físic.	Autoimatge amenaçada. Destrucció de l'autoestima.	Trastorns alimentaris, pírcings o tatuatges desmesurats. Síntomes depressius.
Aprenentatge de la conducta social i la resolució de conflictes.	Adoptar un model violent en les relacions.	Relacions abusives en relacions de nuviatge, discussions i abús del poder.
Aprenentatge de l'autonomia (començar a ser adult) Connexió amb el sentit d'un mateix (Qui sóc?).	Dificultats per saber com actuar en l'edat adulta, actuar de forma impulsiva.	Abandó de l'escola. Abandó de la llar familiar. Possibles conductes delictives. Dificultats per centrar-se en el futur. Rol de cuidador/a.

4.3 EFECTES DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA EN LES RELACIONS AMB LES FIGURES PARENTALS (MARE/PARE)

Les dinàmiques de la violència, el seu cicle, la seva cronicitat i gravetat, afecten les relacions dels infants i adolescents amb el món que els envolta, però en especial amb les persones més importants en la seva esfera afectiva: la seva mare i el seu pare.

És en el sinus de la família on els infants i adolescents majoritàriament aprenen a relacionar-se i a resoldre els seus conflictes. Si les dinàmiques violentes formen part de la relació familiar, els menors poden aprendre i normalitzar la violència com a recurs eficaç per resoldre els conflictes i afrontar les frustracions.

Cal tenir en compte que el cicle de la violència, l'ambivalència relacional i la confusió que aquest causa no només té efectes sobre la dona sinó que també sobre l'infant o adolescent; en la "fase lluna de mel" es percep un pare més proper emocionalment manifestant més afecte, capaç de demanar disculpes .... i això genera una sensació d'alleugeriment tant a la dona com el fills i filles que veuen la possibilitat que "el papa ha canviat". Sabem però, que aquest estat de suposada pau i "descans" dura fins la següent fase d'acumulació de tensió i la inevitable fase de l'esclat de la violència, en un cicle que es va repetint i conseqüentment, desgastant els recursos resilients de mares i fills i filles.

Enumerem succintament les possibles conseqüències més freqüents respecte a la relació de l'infant o adolescent amb cada un dels progenitors quan hi ha violència masclista:

- Respecte ambdós progenitors:
  - ✓ Ambivalència i inseguretat en la relació entre els fills i les figures adultes de referència.
  - ✓ Mancances en la cura i atencions dels infants i adolescents a càrrec.
  - ✓ Mancances en el suport emocional
  - ✓ Aïllament social i familiar
  - ✓ No consciència d'afectació

- En les mares:
  - ✓ Mancances en l'esfera de l'afectivitat i suport emocional respecte als seus fills i filles
  - ✓ Afectació de la funció marental: La mare pot presentar episodis de violència vers els seus fills i filles i/o negligències sense tenir un perfil maltractador. És a dir, que el possible maltractament és reactiu a la situació de fort estrès en que es troba la dona.
  - ✓ Dificultats i precarietat econòmica per poder abastir i cobrir de forma íntegra les necessitats dels fills/es degut a la dependència i/o el control econòmic per part del pare.
- En els pares:
  - ✓ Allunyament afectiu dels fills
  - ✓ Patrons educatius autoritaris i controladors
  - ✓ Menys afectuosos físicament
  - ✓ Utilització del càstig físic
  - ✓ Manipulació dels fills i filles: A través de la desacreditació de la mare davant dels fills i inclús arribant a incitar a que l'agredeixin o adoptant un rol de víctima vers a la relació de parella.
  - ✓ El pare pot presentar episodis de violència directa vers els seus fills i filles.
  - ✓ No prioritització de les necessitats dels fills/es a nivell econòmic

4.4 FACTORS QUE PODEN MEDIAR EN LES CONSEQÜÈNCIES QUE TÉ LA VIOLÈNCIA MASCLISTA EN LA PARELLA SOBRE ELS NENS, LES NENES I ELS ADOLESCENTS

Són factors de risc o protectors que poden agreujar o disminuir l'impacte de la violència rebuda. Els presentem d'una manera molt breu, seguint la proposta de Raúl Lizana. Poden ajudar-nos en aquesta primera valoració de l'impacte que pot tenir en els fills la violència viscuda i orientar-nos en la nostra intervenció inicial, també poden ajudar-nos a considerar quins d'aquests elements cal que combatem o neutralitzem i quins, en canvi, haurem de potenciar o activar.

- FACTORS DE RISC:

- Presència de factors estressants agregats a la situació violenta (pobresa, malaltia...)
- Presència d'altres tipus de violència sobre els infants i adolescents (física, sexual, negligència...)
- Infants molt petits (per la dependència i la manca de comprensió de la situació i la manca de recursos propis per suportar la violència)
- El fet de tenir més edat (12 o 13 o proper a l'adolescència) implica un risc per a la possibilitat d'intervenir en els episodis violents.

- FACTORS DE PROTECCIÓ O RESILIENTS

- Tenir un temperament fàcil (nens i nens amb més adaptabilitat, un sentit de l'humor més positiu, baixa reactivitat...) i una major habilitat cognitiva.
- Infants que no siguin tan petits (es trobaran menys exposats a la violència, menys dependència de la mare, més recursos i habilitats...)
- La presència d'una mare amb bona salut mental, propera emocionalment i amb un model de criança efectiu.
- Poder comptar amb el suport de la xarxa extrafamiliar, comptar amb persones importants que els valorin servirà com a model positiu.
- Que la violència a què es troben exposats sigui més intermitent, menys greu i no crònica.

Malauradament, hem de tenir en compte que el propi procés de violència va destruint els recursos de resiliència i que quan els infants o adolescents han d'afrontar aquesta violència de manera continuada en el temps, és poc probable que puguin ser capaços de sostenir els seus esforços de resiliència en el temps. Per això, és important una detecció i intervenció el més precoç possible.

4.5 POSICIONAMENT QUE PODEM OBERVAR I ORIENTACIONS BÀSIQUES EN LA INTERVENCIÓ

4.5.1 POSICIONAMENT DE L'INFANT/ADOLESCENT SEGONS COM VIU LA RELACIÓ PARENTAL EN UNA SITUACIÓ DE VIOLÈNCIA MASCLISTA, tant si és el pare biològic com la parella de la mare que exerceix funcions parentals.

Tenint en compte que aquest posicionament pot ser dinàmic i canviant al llarg del temps.

Com la viuen:

1. **Viure-la com un secret:** Neguen l'existència de la violència, com si no succeís. Intenten donar poca o nul·la importància a la violència que estan vivint, com una manera de protegir-se'n.
2. **Conflicte de lleialtats:** Accepten la violència, però no volen situar-se davant dels seus progenitors.
3. **Por i terror:** En ser totalment conscients de la violència s'identifiquen amb la mare.
4. **Assumpció del model violent:** Són conscients de la violència, però s'identifiquen amb qui l'origina, com una forma de protegir-se davant la possibilitat que el pare estengui la violència directa cap a ells o elles i els seus germans.

En base a les postures que poden adoptar els nens i nenes, els processos que s'activen en la seva resposta i els recursos personals que tinguin fa que els infants i adolescents puguin assumir diferents rols que si els identifiquem ens podran orientar en la nostra intervenció:

1. Rol de cuidador o cuidadora: L'infant o adolescent assumeix responsabilitats i rutines de cura de la resta dels components de la unitat familiar, ajuda a preservar la protecció dels seus germans i germanes petites i intenta crear un clima d'harmonia familiar. Tot això dintre del caos de violència masclista amb l'estrès que suposa per a un infant que encara no té recursos personals desenvolupats. És per això que aquests nens i nenes presenten dificultats per poder assumir comportaments i actituds pròpies de la seva edat, com el joc, la integració amb els seus iguals a la comunitat, realitzar activitats que el facin gaudir...

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent:** Es tracta de trobar situacions pròpies de la infància, crear espais de jocs o motivacions que despertin els seus sentits i sentiments, així com la necessitat de vincular-se amb els seus iguals per trencar la necessitat del menor de ser el suport i assistir als adults.

- **Amb la mare:** Potenciar el seu rol de mare protectora com una mare amb destreses per identificar les necessitats dels seus fills i filles.

2. Rol de confident de la mare: L'infant o adolescent coneix com se sent la mare, els seus problemes, inclús els procediments socioeconòmics (ajudes socials) i jurídics que està portant a terme la mare en el procés de violència. En aquest rol l'infant o adolescent està absolutament immers en la realitat de la mare i assumeix conceptes i responsabilitats que no li corresponen.

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent:** Facilitar l'expressió de sentiments, sovint ambivalents, cap als progenitors. Afavorir la cerca d'altres persones de suport. És bàsic poder des-responsabilitzar a l'infant o adolescent, per així poder trencar els bloquejos de lleialtat cap a la mare.

- **Amb la mare:** Treballar els límits amb el seu paper com a mare, així com acompanyar-la en el dolor i la ràbia que solen sentir quan veuen que seu fill o filla pot reconèixer sentiments positius cap al seu pare, fet que és vàlid i normal en nens i nenes, ja que a vegades han viscut situacions agradables o episodis en què recorden qualitats del seu pare. Afavorir la cerca d'altres persones de suport i la relació matern-filial no horitzontalitzada.

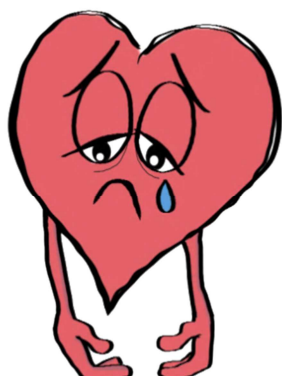
3. Rol de confident de l'agressor: Justifica les agressions cap a la mare, sobretot, es dóna en adolescents. Qüestiona el comportament de la mare, és el model que ha après i està reforçat, sovint, perquè rep privilegis i tractes de favor per part de l'agressor.

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent.** Empatitzar amb el dolor de la mare i dels altres germans i germanes, sense deixar de banda el seu propi. Aquests nens i nenes

- amaguen el dolor que els causa sentir-se pressionats a ferir a altres. És necessari treballar el reconeixement dels seu patiment, identificar els sentiments de culpa com a conseqüència de defensar a l'agressor i no a la víctima o víctimes.

- **Amb la mare:** Facilitar estratègies de comunicació entre mare i fills que motivin

l'expressió dels sentiments de culpa perquè l'infant o adolescent pugui tornar a confiar en la disponibilitat de la mare. Treballar els sentiments de culpa que també poden aparèixer en la mare per no haver sabut detenir la situació de manipulació cap al fill o filla com a conseqüència de la violència masclista. És freqüent que les mares es culpabilitzin del mal que han patit els seus fills i filles. És necessari ajudar-les a identificar que una de les estratègies que ha mantingut l'agressor per abusar d'elles ha estat amenaçar-les o manipular-les a través dels fills.

4. Rol d'assistent de l'agressor: Suposa ser escollit o escollida per l'agressor perquè maltracti a la seva mare **o a altres familiars directes o afins**, i que agredeixi físicament o emocionalment o que digui coses humiliants. Solen ser els fills i filles petits a qui es convida a actuar de manera violenta com si es tractés d'un joc.

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent:** Poden sentir un elevat sentiment de culpa per haver estat sotmesos a una manipulació que els fa mal. És molt probable que interioritzin aquesta manera violenta de relacionar-se, inclús en la seva adolescència o com a adults. És necessari situar-los en el context de violència que han viscut i que identifiquin que ells i elles n'han estat una víctima més. Afavorir i reforçar estils no violents de relacionar-se. Recordar-li que el respecte és imprescindible.
- **Amb la mare:** Treballar la condició de víctima del seu fill o filla, així com reparar el vincle maternofilial malmès, facilitant espais a on mare i fill o filla puguin compartir activitats en què l'infant o adolescent necessiti el suport de la seva mare per finalitzar un joc o tasca. Recordar-li que mereix el respecte dels seu fill i que cal que el demani.

5. Rol del nen o nena perfecte: Intenten prevenir la violència fent les coses correctament, d'aquesta manera ens podem trobar amb un infant o adolescent que sigui excel·lent al centre educatiu, que té un bon encaix a les xarxes socials, no fent cap tipus de demanda sinó que gestiona els seus propis problemes sense compartir-los. En no poder compartir els seus problemes, té un elevat grau d'exigència i es mostra molt impacient amb si mateixa i amb els seus germans. Això li comporta un elevat grau de culpabilització, ja que amb el seu comportament no ha aconseguit evitar els episodis de violència i, a la vegada, li genera una exigència més elevada per aconseguir controlar i preveure el nou episodi quan es doni novament.

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent:** Treballar amb ells i elles que la situació de violència no depèn del que facin o diguin, i que no està a les seves mans canviar-la. Acompanyarem l'infant o adolescent a identificar això i que expressi els sentiments de ràbia, incomprensió, impotència...
- **Amb la mare:** Fer-la participar de compartir aquests sentiments amb el seu fill o filla i li pugui donar suport, animar i reforçar qualsevol activitat gratificant que faci. D'aquesta manera aprendrà que no és necessari tenir un elevat nivell d'exigència amb si mateix per aconseguir l'aprovació i afecte de la seva mare.

6. Rol d'àrbitre/triangulació: Són infants i adolescents que intenten fer de mediadors entre les persones adultes amb l'objectiu d'harmonitzar el clima familiar. Es genera molta culpa i ansietat per l'excés de responsabilitat i esgotament.

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent:** Es dona de forma paral·lela a la intervenció amb la mare, ja que és necessari que ella pugui recuperar la seva autonomia i seguretat davant dels seus fills i filles. Cal afavorir que recuperi el seu rol de fill o filla neutre, sense assumir la responsabilitat de negociar en el conflicte de relació entre els adults.
- **Amb la mare:** Treballar la protecció del menor, facilitar constructivament estratègies que puguin ajudar l'infant o adolescent a sortir del conflicte. Quan el nen, nena o adolescent se sent protegit per la seva mare podrà començar a deixar-se cuidar i no assumir la responsabilitat com a negociador del conflicte entre adults.

7. Rol del boc expiatori: L'infant o adolescent es veu com el culpable dels conflictes entre els seus pares, d'aquesta manera, el seu comportament pot ser utilitzat per justificar l'exercici de la violència. La conseqüència més destacada que pateix és la de l'aïllament per part de la resta de familiars, a més del sentiment de culpa quan es produeixi la ruptura de la família.

- **Orientacions a tenir en compte en la intervenció:**

- **Amb l'infant o adolescent:** Treballar els sentiments de ràbia, ressentiment, impotència per haver-se sentit culpabilitzat i desplaçat per la resta de la família en la situació de violència.
- **Amb la mare:** Ressituar l'autor de la violència en l'agressor adult que l'exerceix i ubicar la violència fora del fill o filla que ha actuat com a boc expiatori. Posteriorment, s'haurà de treballar el sentiment de culpa que es genera en la mare per no haver identificat aquesta violència exercida cap a aquest fill o filla.

4.5.2 POSICIONAMENT DE LES MARES RESPECTE A LA VIOLÈNCIA VISCUDA PER PART DELS SEUS FILLS/ES

Una mare o dona que té infants o adolescents a càrrec i **està sotmesa a una relació de violència masclista es troba sota nivells altíssims d'estrès**. Això li pot fer especialment difícil respondre a les necessitats dels seus fills.

La mare sol posar en marxa moltes estratègies de protecció vers els seus fills davant de la relació abusiva, però sovint la relació violenta va minvant des de la seva autoestima, inclosa la autoimatge com a mare, fins a la total anul·lació com a dona i com a mare. Les mares poden sentir que la seva capacitat per cuidar va disminuint i el vincle matern-filial es pot veure afectat.

També hem de tenir en compte que a vegades quan una mare en situació de violència masclista decideix separar-se del seu agressor, assumeix la cura i la protecció dels seus fills i filles i esdevé una família "monomarental", per això pot viure una possible situació de vulnerabilitat social i amb això pot augmentar el risc d'exclusió social.

També ens podem trobar a la nostra pràctica professional que la **violència exercida per l'agressor després de la separació no desapareix**, continua en forma de violència psicològica durant el contacte que suposa les visites amb els fills o a través de missatges donats als fills en contra de la mare. Aquests fills i filles, en aquests casos, continuen experimentant la situació traumàtica durant les visites a l'agressor, i de retruc la seva mare que se sent incapaç de protegir-los. Per tot això no hem de perdre de vista com a professionals que la separació a vegades no és el punt final de la violència masclista i per tant tampoc de la nostra intervenció professional.

Per a la valoració inicial dels infants i adolescents és imprescindible tenir en compte com es posiciona la mare o dona davant de la violència viscuda per part d'aquests:

1. "El meu fill o filla no sap res del que passa".

La dona no vol que es faci una exploració directa, ja que està convençuda que els seu fill estarà més preservat.

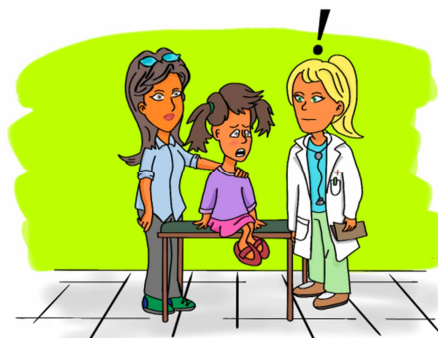
2. "Tinc por del que pugui passar"

A vegades la causa de la negativa que s'intervingui amb els seus fills és la por de les conseqüències que això pugui tenir. Aquesta por pot tenir diferents motius:

- ✓ Por de les repercussions que pugui tenir en ella mateixa (a ser qüestionada com a mare, que se la consideri negligent en la cura i protecció dels seus fills, que se li desmunti el poc control que té sobre la seva vida (fills), del que li pot remoure en ella mateixa...).
- ✓ Por de les repercussions doloroses cap al mateix infant: "El meu fill ja ha patit prou, ja he adoptat mesures per protegir-lo i ja m'he separat. Ara que estem millor no vull que li remoguin el seu dolor."

3. "Vull que m'arreglin el meu nen o nena": La mare no sol expressar-ho d'aquesta manera però aquest títol vol remarcar aquest posicionament:

- ✓ La mare no se sent implicada en el canvi que reclama i delega la responsabilitat en els professionals.
- ✓ Es tracta d'una mare que no connecta amb el patiment de l'infant.
- ✓ És l'infant que ha de canviar; el problema és seu.
- ✓ A vegades la mare identifica el comportament de l'infant amb el del seu pare violent i dificulta el canvi, com si fos una herència genètica: "És igual que el seu pare", "no ni ha res a fer"....i reclama que intervinguin els serveis, des d'aquest posicionament, per canviar l'infant o adolescent.

En aquest posicionament podem trobar dues situacions:

- A vegades hi ha un punt encobert d'impotència en aquesta demanda: jo no puc més, he llençat al tovallola... A vegades es tracta de dones que situen la responsabilitat del que els passa fora d'elles.
- L'altre és una mare inflexible que se sent decebuda pel seu fill o filla. L'infant no és com hauria de ser segons les seves expectatives.

4. ***"Ell és un bon pare, només amb mi es porta així"***: Mares que malgrat la violència masclista exercida cap a ella, defensen que ell és un "bon pare".

5. PRINCIPIS BÀSICS EN L'ACOLLIDA

5.1 ACOLLIDA

Un dels objectius d'aquesta guia és consensuar una mirada compartida entre els diferents serveis respecte a l'abordatge de la violència masclista viscuda per aquests infants i adolescents.

A partir del moment que una dona ens verbalitza estar en una situació de violència masclista, o bé detectem que la violència masclista forma part de les dinàmiques familiars, cal que **ampliem el focus d'atenció cap als infants i adolescents** que hi conviuen. L'acollida no es tracta d'una intervenció especialitzada, tots els serveis implicats, tant si atenen infants com si no, poden detectar aquestes situacions, fer visibles aquests infants i adolescents, acollir-los i proporcionar recursos que els protegeixin.

Les situacions que com a professionals ens podem trobar en la detecció d'aquesta situació de violència masclista i que hem recollit al quadre 5.2 de la guia "Recomanacions d'actuació de la guia d'acollida amb infants i adolescents víctimes de violència masclista al nucli familiar", les hem englobat en quatre supòsits:

- LA DONA EXPRESSA LA VIOLÈNCIA MASCLISTA
- LA DONA NO VERBALITZA VIOLÈNCIA MASCLISTA, PERÒ SE N'OBSERVEN INDICADORS
- L'INFANT O ADOLESCENT QUE VERBALITZA VIOLÈNCIA MASCLISTA (En el nucli familiar)
- OBSERVACIÓ DIRECTA DE L'ESCLAT DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

Aquest quatre supòsits d'intervenció requereixen que tots els serveis facin una valoració del grau d'afectació en què es poden trobar aquests infants o adolescents, tenint en compte **les següents premisses bàsiques de l'acollida**:

- No s'ha d'intervenir amb els fills i filles de manera desvinculada de la mare amb els fills i filles.
- Sempre que sigui possible, s'ha d'intentar implicar a la mare en el procés d'acollida.
- Valorar la situació emocional de la mare, que no se senti jutjada.
- S'ha de crear un clima de confiança i treballar des de la visió que som davant d'un procés.
- Cal conèixer el cercle de la violència per comprendre les dificultats o resistències de la mare a la intervenció amb als seus fills i filles.
- S'ha de prioritzar que sigui la mare qui doni les explicacions als seus fills sobre el que està succeint, si és necessari amb el suport i l'orientació de professionals.
- Cal adaptar-nos a les diferents necessitats i característiques de les etapes evolutives, així com, a la singularitat de cada infant o adolescent.
- Cal coordinar-nos, si és el cas, amb altres serveis que estiguin intervenint amb la dona i/o els infants i adolescents.
- Quan observem clarament indicadors d'afectació importants i greus en els infants cal iniciar, en el bé superior de l'infant o adolescent, la intervenció consensuada en el **"Protocol per a la prevenció i la intervenció en situacions de maltractament a la infància i l'adolescència a la comarca del Bages"**¹. La violència masclista és causa de desemparament quan ocasiona un perjudici greu en el desenvolupament de l'infant o adolescent. Considerem que perquè hi hagi un perjudici greu cap a l'infant o adolescent en un context de violència masclista cal que estigui present un dels dos factors que figuren a continuació:

¹ www.infancia.ccbages.cat

- La mare no adopta mesures de protecció de l'infant malgrat que els i les professionals li plantegen que la violència viscuda ha ocasionat al seu fill o filla un perjudici greu i que hi ha la necessitat que adopti mesures protectores que passen necessàriament per la separació física de la persona maltractadora.
- Tot i que hi ha una mare amb capacitat i voluntat de protegir, l'infant o adolescent presenta una simptomatologia difícil d'abordar i contenir des de la família amb l'ajuda dels serveis comunitaris, i aquesta conducta de l'infant o adolescent desborda i repercuteix negativament en el seu propi procés i en el de la mare; es valora la necessitat de separació temporal que serveixi per tractar de manera especialitzada la simptomatologia de l'infant o adolescent, i donar pautes a la mare perquè les entengui sense culpabilitat i les pugui anar abordant progressivament.

Aquesta **exploració** es diferenciarà en **dos tipus o moments en el procés d'acollida segons la nostra funció en el servei**:

5.1.1 1a FASE EN L'ACOLLIDA

Professionals que no atenen o no intervenen amb infants podran fer una VALORACIÓ INDIRECTA de la situació en què es troben aquests infants i adolescents: Es tracta d'una fase d'acollida molt més introductòria, de detecció, de recollida de dades i valoració indirecta de la violència viscuda per aquests infants i adolescents.

La valoració de l'afectació d'aquests infants i adolescents es podrà fer a través:

De la **NARRACIÓ DE LA MARE**:

- Com explica la mare el comportament que tenen els fills quan esclata la violència: la intenten protegir?, s'amaguen? (punt 4.5.1).
- Com es posiciona la mare respecte a com afecta la violència als infants o adolescents que té al seu càrrec? (punt 4.5.2).
- Cal observar si està atenta a les necessitats i demandes dels infants o adolescents i a la cobertura de les seves necessitats bàsiques. Si es pot, també cal observar la interrelació de fills-mare, com es relacionen

(demanen molta atenció, passen desapercebuts, es mostren sobreprotectors amb la mare...).

De la COORDINACIÓ AMB ALTRES SERVEIS:

- S'ha de tenir en compte el quadre dels possibles efectes i conseqüències de la violència masclista en els infants i adolescents (quadre del Raül Lizana, apartat 4.2).
- La coordinació és l'eina de traspàs de la informació detectada en aquest primer nivell de l'acollida. A partir d'aquesta coordinació és quan el servei que veu o veurà els infants i/o adolescents pot iniciar la segona part de l'acollida: la valoració directa de l'afectació dels infants i adolescents.

Com a professionals **ens podem trobar que en aquesta acollida indirecta la mare vingui a l'entrevista acompanyada dels seus fills o infants a càrrec.** Des de la xarxa del Bages hem consensuat:

- a) Si una dona ve acompanyada dels seus fills al servei, seria adequat que no estiguin presents a l'entrevista. Si l'infant no vol separar-se de la mare o demana constantment la seva atenció es busca de manera prioritària un altre moment només amb la dona (si no és una situació d'emergència).
- b) El servei hauria de tenir un espai adequat per atendre els menors mentre la mare realitza l'entrevista amb el tècnic. Si no fos possible, es vetllarà per ubicar-los a l'espai més adequat.
- c) En l'entrevista el professional cal que preguntí les dades bàsiques dels menors:
  - Nom
  - Edat
  - Escola o centre educatiu on està escolaritzat
  - Pediatria o infermera de pediatria de referència
  - Si estan vinculats a algun altre servei de la xarxa (EAP, CDIAP, SSB, CSMIJ...)
- d) En cap cas s'ha de jutjar la dona pel grau d'afectació dels menors, s'ha de cuidar el vincle amb ella i generar les condicions per a potenciar la seva responsabilitat en el seu paper de mare.

5.1.2 2a FASE EN L'ACOLLIDA

Professionals que a més d'atendre la mare també poden intervenir amb infants dintre del servei: Es tracta d'una fase pròpia d'alguns serveis de la xarxa comarcal que han elaborat la guia, sense perjudici que altres serveis que puguin atendre infants i/o adolescents puguin fer ús de les indicacions i pautes d'actuació recollides en aquesta guia:

- CSMIJ
- PEDIATRIA/INFERMERIA PEDIÀTRICA
- SERVEIS SOCIALS BÀSICS
- EAP
- EAIA
- CDIAP
- SIE DE LA CATALUNYA CENTRAL
- CENTRES EDUCATIUS

Són els serveis que a més de la valoració indirecta podran fer una **VALORACIÓ DIRECTA dels infants o adolescents afectats per la relació violenta.**

La segona fase d'acollida directa té com a **OBJECTIUS:**

- El grau d'afectació de les filles i els fills, així com les conseqüències principals i dificultats que es manifesten en els menors.
- La història de violència amb els factors de risc i de protecció.
- Conèixer la situació familiar.
- Valorar si esdevindrem referents del cas o bé derivarem a altres serveis de la xarxa.
- Evitar la victimització secundària. Per evitar que l'infant o adolescent revisqui de nou l'experiència viscuda a través de la narració, cal valorar si és imprescindible la nostra intervenció. Si preveiem que és un cas que serà atès per serveis especialitzats de manera imminent cal que sospesem si és imprescindible iniciar aquesta valoració inicial.

En aquesta guia d'acollida s'ha consensuat com intervenir per realitzar la valoració del grau d'afectació dels infants i adolescents:

a) Recomanacions prèvies per a la primera entrevista de valoració directa amb els infants/adolescents:

- Abans de passar a fer la valoració directa de com estan els nens respecte a la violència viscuda, cal haver fet la valoració indirecta a través de la narració de la mare i, si cal, haver-nos coordinat amb els altres serveis.
- És preferible que la mare estigui disposada a participar en el servei i a treballar aspectes que poden resultar difícils per ella.
- Cal concretar la demanda i treballar les expectatives que hi puguin haver per part de la mare respecte al servei.
- L'acollida que fem com a professionals ha d'adaptar-se a les característiques evolutives de l'infant o adolescent.

b) Elements clau a tenir en compte en la primera entrevista:

ELEMENTS CLAU A TENIR EN COMPTE A L'ENTREVISTA:

PRINCIPIS BÀSICS	• Reconeixement mutu, escolta, observació i respecte
	• El/la professional no ha de desacreditar el pare davant de l'infant / ; pot sentir violentat i podem provocar l'efecte contrari.
	• Transmetre a l'infant o adolescent suport incondicional i ajuda per resoldre els seus problemes.
	• Aquesta primera entrevista és fonamental, sobretot, si posteriorment, el o la professional que la realitza continuarà atenent l'infant o adolescent.
ESPAI IDONI	• Acollidor, reservat i silenciós. És bo que hi hagi elements lúdics, joguines, contes... que ens puguin ajudar com a professionals i a fer sentir còmode l'infant. El o la professional se situarà al mateix nivell que l'infant asseguts cara a cara o asseguts al voltant d'una taula (preferiblement rodona i sense obstacles entre ambdós).
	• És preferible evitar asseure's en una taula de despatx amb l'infant al davant. Es pot permetre que aquest esculli l'espai i la distància entre ell i el professional.
TEMPS	• La duració de l'entrevista dependrà de la capacitat de l'infant per entendre i estar participatiu.
	• Generalment, no ha de ser gaire llarga. A tall orientatiu, amb mitja hora n'hi hauria d'haver prou. Si l'infant o adolescent s'està comunicant obertament, l'entrevista es pot allargar el temps que es consideri necessari.
	• El professional valorarà si l'entrevista es fa en presència de la mare o no. Si la mare està present a l'entrevista és recomanable que expliqui al seu fill o filla per què estan aquí. El o la professional també es presentarà i explicarà breument en què consisteix la seva feina.

	• Una vegada sols demanarem al nen o nena si vol saber més coses. Si té dubtes, se li aclariran. • Sempre que es consideri oportú destacarem quelcom positiu que puguem observar en ell (del seu físic, de la seva actitud, de la relació amb la seva mare...) • Se li explicarà què farem durant l'entrevista. Hem de conèixer els motius pels quals l'infant creu que és aquí, hem de transmetre que el podem ajudar i que ens transmeti en què creu que el podem ajudar...
L'ACTITUD DEL MENOR	• Pot ser que s'acosti a nosaltres amb una actitud molt familiar, com si ens conegués de tota la vida (aquesta familiaritat pot ser un símptoma de trastorn del vincle). • Pot ser que no parli, que estigui distret o distreta, que no col·labori o bé que no pari de moure's o que ho toqui tot. • Pot ser que mostri agressivitat (això és freqüent en nens o adolescents molt mal tractats) de diferents maneres: utilitzant el menyspreu ("Tu no ets la meua mare", "tu no pots ajudar-me"...), o bé de manera desafiant ("m'avorreixo", "quan acaba això", "això és un rotllo"...) Si s'ha de reconduir alguna actitud es farà de manera suau, sense donar-li gaire importància (entenent que probablement és reactiva a la situació viscuda o està expressant el seu malestar, patiment...). • Al principi és recomanable permetre que l'infant o adolescent parli del que desitgi, sense interrompre'l, hem d'escoltar allò que ens explica, el que sigui. • Els adolescents acostumen a ser més resistents a interactuar. És important que sentin que és un espai per a ells i elles. És útil acordar unes normes i uns límits. Per exemple: si pactem que són 10 minuts, han de ser 10 minuts. Les normes han d'estar clares (per no generar expectatives que no es puguin complir).
PAUTES PER VALORAR EL GRAU D'AFECTACIÓ A TRAVÉS DE LA HISTÒRIA DE LA VIOLÈNCIA VISCUDA	IMPACTE D'AQUESTA VIOLÈNCIA EN ELS INFANTS I ADOLESCENTS: • En l'àmbit físic?: • En l'àmbit emocional?: • En l'àmbit cognitiu? • En l'àmbit relacional conductual? (amb la mare, amb el pare, amb els germans, amb un grup d'iguals...) COM ES POSICIONA L'INFANT RESPECTE A LA VIOLÈNCIA VISCUDA? (APARTAT 4.5.1 DE LA GUIA) COM ES POSICIONA LA MARE RESPECTE A LA VIOLÈNCIA VISCUDA PER PART DELS SEUS FILLS I FILLES? (APARTAT 4.5.2) FACTORS DE RISC I DE PROTECCIÓ ALS INFANTS I ADOLESCENTS <i>(Quins factors han actuat i actuen en el present tot protegint l'infant o adolescent i poden reduir el grau d'afectació si els activem?)</i> • Del mateix infant o adolescent (resiliència) • En l'àmbit familiar • De l'entorn • Quins factors de risc poden augmentar l'impacte de la violència viscuda?

5.2 ACOLLIDA EN L'EMERGÈNCIA

Es poden definir **dos moments** en què podem trobar-nos amb aquest esclat de la violència que ens posa en una **situació d'emergència** i que hem **d'incloure la mirada professional cap als fills , a més a més de la dona:**

5.2.1 INTERVENCIÓ DURANT L'ESCLAT DE LA VIOLÈNCIA²

En aquesta situació s'hi poden trobar els serveis policials que intervenen al domicili per un avís dels veïns o de la mateixa dona si ha pogut avisar, ells ja tenen les instruccions precises a seguir. Però també ens podem trobar a qualsevol altre servei o professional que observi un esclat de la violència. Algunes **pautes bàsiques a seguir poden ser:**

- Vetllar per la **protecció i la seguretat per davant de tot**. Tant de la mare com dels fills o filles com la del mateix professional, no cal exposar-nos a cap perill.
- Trucar als serveis d'emergència **112, 365 dies a l'any 24 hores al dia**

- **Identificar on són els fills o filles** (poden estar amagats), identificar si l'agressor és a l'escena i on és.

- **Separar al màxim els menors de l'escena**. Sempre se'ls comunicarà que és momentani fins que es tranquil·litzi tot.

- Proporcionar el màxim de tranquil·litat a l'escena i **calmar la mare i els infants i adolescents**. Mantenir, tant a la mare com als menors, sempre informats d'on són o on aniran i amb qui els seus fills o la seva mare si cal separar-los momentàniament.

² En els casos molt greus o traumàtics (lesions greus que requereixen hospitalització o situacions molt extremes, incloent la mort), cal al tenir en compte l'existència del "Servei d'intervenció en crisis greus en l'àmbit de la violència masclista" de la Generalitat de Catalunya. Tel. 900900120

5.2.2 INTERVENCIÓ EN SITUACIÓ D'ALT RISC IMMINENT PER A LA DONA I ELS SEUS FILLS I FILLES

- Es produeix quan **la dona és atesa al nostre servei** i ens transmet una situació de crisi, on ja ha hi hagut una recent agressió violenta, de caràcter greu.
- També quan la dona ens **manifesta una situació d'alt risc perquè l'agressió és imminent** i la dona està angoixada. **La dona manifesta por per la seva integritat física-psíquica i/o la dels seus fills** i ens narra que té molta por de tornar al domicili (l'ha amenaçat de manera imminent a ella i/o als seus fills).

Les pautes d'actuació en situació de crisi estan recollides en el "Protocol d'actuacions en situacions de violència masclista en l'àmbit de la parella" ³ i les resumim en les següents **indicacions pràctiques a seguir davant la possible situació d'alt risc per a la dona i els seus fills**:

- **Utilitzar l'eina de valoració del risc (RVD)** per valorar el risc en què es pot trobar. Tot i que és una eina metodològica per valorar el risc que es pot trobar una dona en una situació de violència masclista també pot ser útil per valorar el risc que es poden trobar els seus fills o filles, ja que es troben en el mateix espai de convivència.
- És recomanable compartir amb el propi equip o amb altres professionals de la xarxa la possible situació d'alt risc que es detecta.
- La **protecció i la seguretat** tant de la dona com dels infants i adolescents que té a càrrec han d'estar també **per damunt de tot**.
- **Empoderarem la dona** perquè denunciï la situació que està patint, ella i els seus fills, si és el cas.
- Quan com a professionals valorem que la dona i/o els seus fills en una situació d'ALT RISC , amb perill per la seva integritat, **COMUNICAREM D'OFICI** els fets. Sempre informant la dona del que farem i del procés que s'iniciarà.
- En el nostre comunicat al jutjat, podem fer referència que hem utilitzat l'eina de la valoració del risc (RVD) i el seu resultat, sense annexar-lo.

Si valorem que el risc no és greu per a la integritat física de la dona i els infants i adolescents que té a càrrec activarem el **pla de seguretat** (annex 1) amb totes les estratègies de protecció i autoprotecció, tant per a la dona com per als infants/adolescents:

³ https://www.manresa.cat/docs/docsArticle/4491/doc_contingut_4375.pdf

- S'explicarà a la dona totes les mesures incloses en el Pla de seguretat i se l'ajudarà a organitzar-les i a preveure-les en el seu dia a dia (es valorarà si se li dona el pla de seguretat o no, en funció de la situació).

6. ORIENTACIONS PRÀCTIQUES

6.1 TREBALL EN XARXA

El treball en xarxa és la metodologia de treball que resulta eficaç en la intervenció en situacions socials complexes.

Destaquem 3 principis bàsics del treball en xarxa:

- Es tracta d'una metodologia de treball on no hi ha jerarquies entre professionals i serveis i té com a objectiu aconseguir intervenir de manera coordinada en les situacions que afecten a aquests infants i adolescents i les seves mares.
- El cas passa a tenir un lloc central a partir del qual s'organitzen els i les professionals i serveis intervinents, cadascú des del seu encàrrec i missió de servei.
- La mirada sobre el nucli familiar afectat per la violència masclista ha de cercar les seves potencialitats, capacitats, interessos perquè sigui el propi nucli familiar qui prengui decisions i trobi solucions, tot assumint-ne les conseqüències.

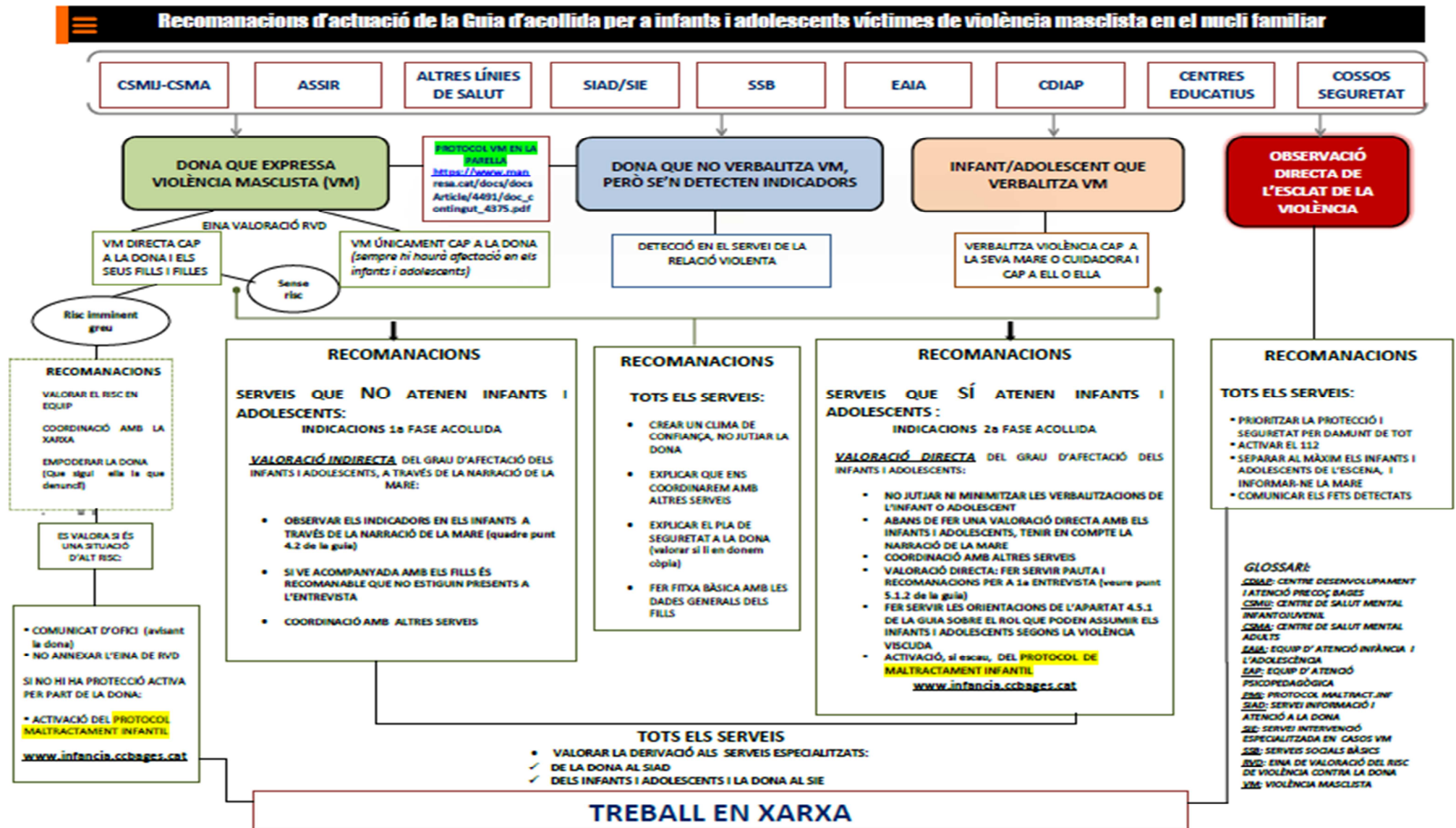
El treball en xarxa entès des d'aquesta perspectiva és sempre productiu. Fonamentalment perquè tothom hi guanya: professionals, serveis i famílies quan s'aconsegueix canalitzar i rendibilitzar el sistema d'ajuda d'una manera més reflexionada, compresa i compartida per tot el sistema.

És per tot això que en aquesta guia d'acollida per a infants i adolescents víctimes de violència masclista en l'àmbit familiar, el treball en xarxa vol ser una línia TRANSVERSAL QUE ENGLOBI COM A PRINCIPI BÀSIC QUALSEVOL ACTUACIÓ.

Guia d'acollida per a infants i adolescents víctimes de violència masclista al nucli familiar a la xarxa del Bages

6.2 RECOMANACIONS D'ACTUACIÓ DE LA GUIA D'ACOLLIDA PER A INFANTS I ADOLESCENTS VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA EN EL NUCLI FAMILIAR

7. ANNEX

PLA DE SEGURETAT

Consisteix a ajudar la dona a definir un “escenari de protecció” per a ella i els seus fills.

CONSIGNES BÀSIQUES PER DONAR A LA DONA:

- *La protecció i la seguretat, tant de la dona com dels infants i adolescents que té a càrrec han d'estar també per damunt de tot. (és el prioritari).*
- *Tenir recollida la documentació important d'ella i els seus fills (Mòbil amb els telèfons, documents identificatius -DNI o NIE-, targetes sanitàries, llibre de família, llibreta amb compte corrent, còpia de les claus de casa...).*
- *Bossa amb roba per a ella i per als seus fills, amb algun element significatiu per a cada fill o filla(joguina, foto...)*
- *Buscar una persona de confiança que la pugui ajudar si ha de deixar el domicili.*
- *Establir un senyal o contrasenya amb aquesta persona i/o amb els seus fills per avisar de la situació d'urgència i que sàpiguen que quan es produeixi han d'intentar fugir del domicili o amagar-se.*
- *Procurar que els fills memoritzin el 112 per a casos d'emergència.*

CONSIGNES D'AUTOPROTECCIÓ PER DONAR A LA DONA SI PERCEP QUE L'AGRESSIÓ ÉS IMMINENT:

- *Si podeu, sortiu de casa.*
- *Fes el senyal acordat als teus fills perquè surtin de casa o es tanquin en una habitació.*
- *Vés a una habitació que es pugui tancar, per exemple el lavabo . Ves-hi amb un telèfon i demana ajuda.*
- *Truca al 112.*
- *Si no pots arribar al lavabo, fes el màxim soroll possible perquè algú et pugui sentir i demanar ajuda.*
- *Mantén-te allunyada de les habitacions on hi ha objectes perillosos (per exemple, la cuina).*
- *Si no has pogut fugir, protegeix-te les parts més vulnerables del cos (la cara, el cap i el pit).*

**CONSIGNES D'AUTOPROTECCIÓ PER DONAR A LA DONA QUE DECIDEIX
FINALITZAR LA RELACIÓ AMB L'AGRESSOR:**

- *Tingues en compte que en el moment de deixar el domicili no hi sigui l'agressor.*
- *No acceptis quedar amb ell a soles, el moment de la separació és d'alt risc.*
- *No donis indicis ni informació sobre els teus plans, evita donar les dades personals (del nou domicili, nou núm. de telèfon...) tan sols a persones de molta confiança.*
- *Valora si has de prendre tranquil·litzants, ja que has d'estar alerta si decideixes marxar.*
- *Explica a l'escola què és el que ha passat i avisa'ls de quines són les úniques persones que poden anar a buscar les criatures.*
- *Si ell té visites amb els vostres fills, vés-hi acompanyada o demana que se n'encarregui una altra persona de la teva confiança.*
- *Adreça't , si ho veus necessari, a les persones/professionals amb qui haves contactat prèviament.*

8. BIBLIOGRAFIA

Lizana, R. (2012). *A mi también me duele. Niños y niñas víctimas de la violencia de género en la pareja*. (1ª ed.). Barcelona: Gedisa.

Garrido, M.J. (2011). *Guia bàsica de primeros auxilios psicológicos en violència de genero*. Fundación Guardia Civil.

Orejuela, L., Perdices, A. J., Plaza, M., Tovar, M. (2007). *Manual de atención para niños y niñas de mujeres víctimas de violència de genero en el ámbito familiar*”. Save the children. Ajuntament de barcelona, Irse.ebi.

Guia de intervención con menores víctimas de violència de genero (2012). Instituto Canario de Igualdad. Consejería de Presidencia, Justicia e Igualdad. Gobierno de Canarias.

Una mirada hacia los hijos e hijas expuestos a situaciones de violència de genero. Orientaciones para la intervención desde los Servicios sociales en Aragón (2010). Instituto Aragonés de la mujer (IAM) i Fundación ADCARA.

Intervenció amb infants i adolescents en situacions de violència masclista des del sistema públic de serveis socials de la ciutat de Barcelona (2012). Consorci de Serveis Socials de Barcelona i Ajuntament de Barcelona.

Cartié, M., Ballonga, J., Gimeno, J. (2008). *Estudi comparatiu sobre competències parentals de famílies amb dinàmiques violentes vs. Famílies amb dinàmiques no violentes ateses al SATAF*. Centre d'estudis jurídics i formació especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.